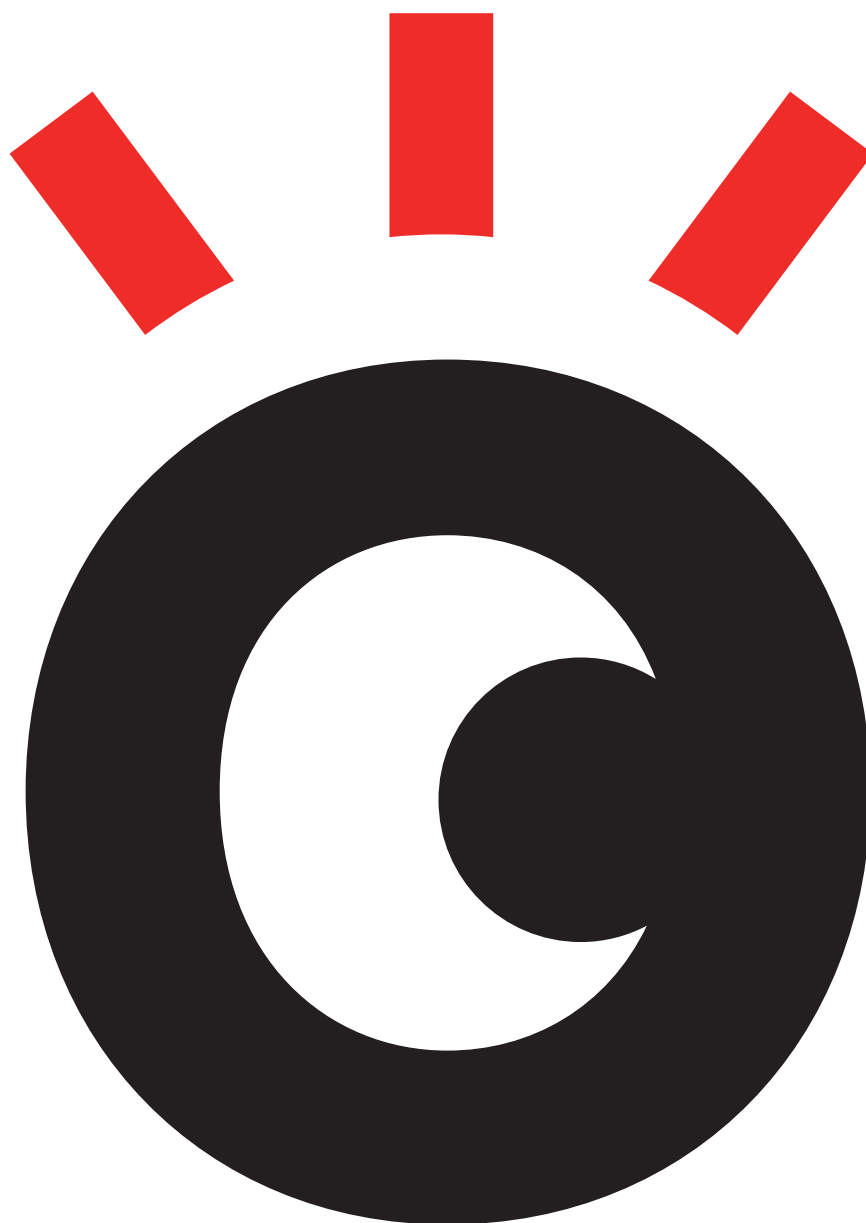

Mer, oftare och
längre tid.
Så gör barn och unga
med NPF på nätet.

Nätköll
Attention

**Den här rapporten redogör för en
enkätundersökning genomförd hösten
2015 av Arvsfondsprojektet Nätkoll,
Attention Hisingen-Kungälv.**

**Vill du
veta mer?**

Hör av dig till Karin Torgny,
projektledare Nätkoll
Attention Hisingen-Kungälv
natkoll@attention-hisingenkungalv.se
www.attention-hisingenkungalv.se

Formgivning: Dahlbäck/Söderberg
Göteborg, april 2016

Sammanfattning

Om Nätkoll

Barn och unga med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar, NPF, tillhör internetgenerationen på samma sätt som unga utan NPF. De är uppvuxna med nätets möjligheter, de söker information, kontakt med andra och spelar datorspel. Med den här undersökningen har vi fått ny kunskap om deras liv på nätet.

Attentions två enkäter, till barn och unga med NPF och till deras föräldrar, bygger på Statens Medieråds undersökningar Ungar & medier 2015 samt Föräldrar & medier 2015. Eftersom ingen tidigare kartlagt hur medievanorna hos unga med NPF ser ut kan våra enkäter ses som en pionjärundersökning som pekar på några tendenser som är viktiga att beakta i det fortsatta arbetet med att stärka och skydda dessa barn i deras tillvaro på nätet.

Sammanfattningsvis ser vi att det finns skillnader när vi jämför barn med NPF med barn utan sådana diagnoser. Några av de farhågor som var upprinnelsen till vår undersökning har stärkts. Barn med NPF använder generellt medier mer än genomsnittet. De är mer utsatta på nätet, t ex blir de mobbade ungefär dubbelt så ofta. Vi ser även att föräldrar till dessa barn oroar sig mer och i högre grad upplever att de saknar information och vägledning för att kunna vara ett stöd för sina barn på nätet. Tilläggas bör att resultatet också berättar om positiva erfarenheter av nätet för barn med NPF.

7 Inledning

8 Medverkande

10 Datainsamling

12 NPF och internet

13 Resultat Barnenkäten

18 Resultat Föräldraenkäten

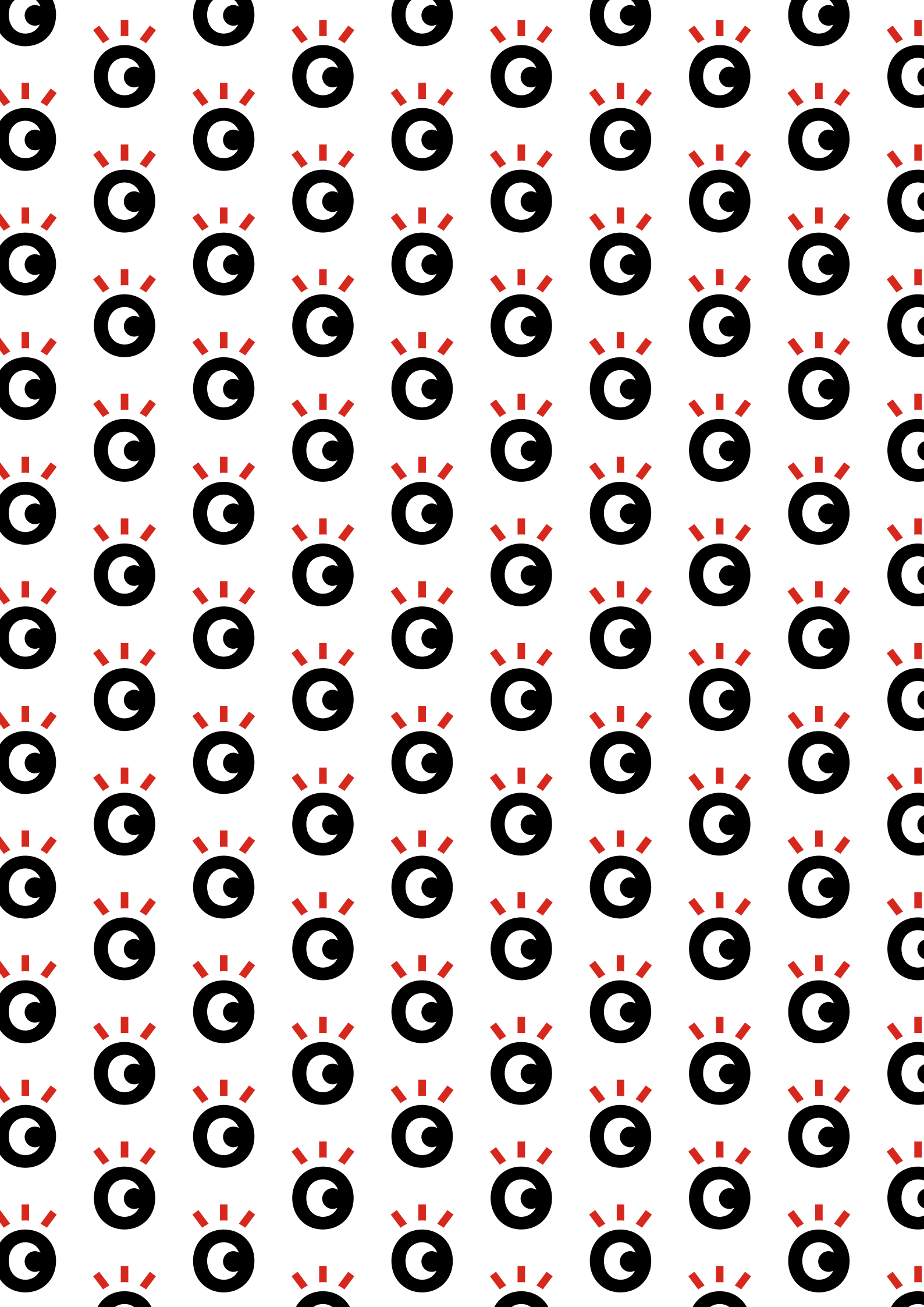
Reflektioner 24

Projekt Nätkoll går vidare 28

Slutord 29

Bilaga 1 31

Bilaga 2 33

Inledning

Daniel, Linnea och Jenny

Daniel är 13 år. Han sitter i källaren och spelar World of Warcraft. Han skrattar och pratar ivrigt med sina spelkompisar som finns i hela världen. Språket är inget problem, och just nu inte heller hans diagnoser ADHD och Aspergers syndrom. Det är svårt att förstå att Daniel aldrig haft några vänner utanför nätet, att han aldrig följt med någon klasskompis hem eller tagit med en kompis hem till sig.

Linnéa är 14 år och har ADHD. På nätet träffar hon en okänd kille som tycker att hon är snygg och kul. Han är över 20 år, det är spännande att prata med honom och hon känner sig uppskattad på ett sätt som hon tidigare inte gjort. Han säger att han är kär, att han vill se nakenbilder på henne och snart börjar de träffas även utanför nätet. Ett halvår senare förstår hennes föräldrar att Linnéa utnyttjas sexuellt och anmäler mannen till polisen. Han döms för sexuellt utnyttjande av barn, utnyttjande av barn för sexuell pose-ring, men straffas inte för de våldtäkter han åtalats för.

Jenny är 16 år och har ADHD. Vissa helger är hon på läger tillsammans med andra ungdomar med NPF. En dag visar hon några kompisar och en av lägerledarna en bild hon fått skickad till sig på mobilen. Bilden är på en penis och Jenny och de andra tjejerna fnissar. Ledaren frågar om hon känner den som skickat bilden och vad hon tycker om att få en sådan bild. Jenny vet inte vem som har skickat bilden och säger att hon inte bryr sig. Hon blir överraskad när lägerledaren säger att hon hade blivit väldigt ledsen och kanske rädd om hon hade fått en sådan bild från en okänd person.

Daniel, Linnea och Jenny är tre fiktiva personer, men berättelserna om dem är varken osannolika eller ovanliga. För några år sedan framkom det bland Attentions medlemmar att unga med NPF för illa på olika sätt, både utanför och på nätet. Föräldrar beskrev hur deras barn kränktes på nätet och hade svårt att värdera relationer på nätet. Många föräldrar var också oroliga för att deras barn tillbringade för många timmar med att spela datorspel. Det blev starten på det som skulle bli projektet Nätkoll som drivs av Attention Hisingen-Kungälv.

Medverkande

Riksförbundet Attention är en intresseorganisation för personer med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar (NPF) och i målgruppen ingår personer med ADHD, Aspergers syndrom/ Autismspektrumtillstånd (AST), språkstörning och Tourettes syndrom. Organisationen har 15 500 medlemmar och arbetar intressepolitiskt med frågor om skola, arbetsmarknad och fritid, sprider kunskap om NPF, driver projekt samt medlemsarbete genom sina 58 lokalföreningar. En av lokalföreningarna är Attention Hisingen-Kungälv som ansvarar för Nätkolls undersökning.

I mars 2015 startade Nätkoll, ett treårigt projekt finansierat av Arvsfonden. Det övergripande syftet är att:

- öka den generella kunskapen om internetanvändningen bland barn och unga med NPF och den särskilda utsattheten på nätet
- öka medvetenheten bland barn och unga med NPF om riskerna på internet och behovet av att skydda sig
- förmedla strategier och metoder så att barn och unga med NPF, deras föräldrar och andra vuxna omkring dem, känner sig tryggare i sitt internetanvändande
- öka och bevara ungdomarnas positiva erfarenheter på internet

Under första året var projektets främsta fokus att lägga en grund för kommande metodmaterial genom att lära mer om barn och unga med NPF och deras nätanvändning. Det gjordes genom att besöka medlemmar i Attentions lokalföreningar, intervjua personer och verksamheter med anknytning till NPF samt en genomgång av befintlig kunskap. Vi fick höra berättelser om datorspelande, näthat och grooming där barn och unga med NPF kontaktats på nätet för sexuella syften. Vi fick också ta del av positiva erfarenheter av nätet där ungdomarna vidgat sin bekantskapskrets och hittat sätt att finna information och att koppla av. Dock saknades heltäckande och tillförlitlig baskunskap när det gäller unga med NPF och deras internetanvändning. Därmed väcktes behovet av att ställa frågor om internetanvändning bland barn och unga med NPF på ett mer strukturerat sätt. Parallellt fanns en önskan om att också kunna jämföra resultatet med barn och unga utan diagnoser. En kontakt togs med Statens Medieråd för samverkan kring utformningen av två enkäter.

**Riksförbundet
Attention**

**Attention
Hisingen-Kungälv
Projekt Nätkoll**

Statens Medieråd

Statens Medieråd är en expertmyndighet som bland annat arbetar med att följa forskning och sprida kunskap om barns och ungas mediesituation. Ett av myndighetens uppdrag är att verka för att stärka barn och unga som medvetna medieanvändare och skydda dem från skadlig mediepåverkan. En kunskapsinventering inom området medieanvändning hos barn och unga med kognitiva och/eller intellektuella funktionsnedsättningar som myndigheten genomförde 2014 visade att det fanns stora kunskapsluckor på området. Att bidra med underlag och utformning av Nätkolls enkäter föll sig därför naturligt. Myndigheten är i skrivande stund i planeringsfasen för en motsvarande enkätundersökning om medieanvändningen bland unga med intellektuella funktionsnedsättningar.

Datainsamling

Attentions frågeformulär utgår från Statens Medieråds enkätundersökningar Ungar & medier 2015 och Föräldrar & medier 2015. I en arbetsgrupp bestående av representanter för Riksförbundet Attention, Statens Medieråd och projekt Nätkolls medarbetare gjordes ett urval av befintliga frågor som matades in i Survey Monkey, ett enkätverktyg som Attention använder för undersökningar bland sina medlemmar. Länkarna till webbenkäterna skickades ut via Attentions medlemsregister samt förmedlades och spreds vidare via Attentions webbplatser och Facebooksidor. En enkät riktades till barn och unga med NPF och en till föräldrar/vårdnadshavare till barn med NPF. Enkäterna besvarades mellan 2015-09-04 och 2015-09-22.

194 barn med NPF, 13–25 år, besvarade enkäterna och 751 föräldrar till barn med NPF, 13–25 år. De analyser som redovisas i den här rapporten är enbart baserade på enkäter besvarade av barn 13–16 år och föräldrar till barn i samma åldersintervall. Detta för att kunna göra komparativa analyser med data från Ungar & medier 2015 och Föräldrar & medier 2015. I urvalet av barn 13–16 år och vårdnadshavare till barn 13–16 år återfinns totalt 49 barn och 369 föräldrar. Eftersom enkäten är riktad till dem som har tillgång till Attentions webbplatser eller fått länken via e-post eller sociala medier är populationen okänd. Detta medför vissa metodologiska problem.

Statistiska centralbyrån (SCB) genomförde datainsamlingen som pågick mellan 2 september och 17 november 2014. Urvalet av respondenterna är ett obundet slumpmässigt urval (OSU) stratifierat på åldersgrupperna: 9–12 år (1999 enkäter) och 13–18 år (1999 enkäter). Svarsfrekvensen är **40,4%** för 9–12 år och **39,5%** för 13–18 år. I urvalet för gruppen 13–16 år, besvarade totalt 542 barn enkäten (svarsfrekvensen är **40,7%**) och 612 föräldrar till barn i samma ålder (svarsfrekvens **42,4%**). För att kompensera för bortfall har SCB kalkylerat s.k. kalibreringsvikter baserade på registerdata. Dessa kompenserar för eventuella snedfördelningar i materialet till följd av olika svarsbenägenhet i olika demografiska grupper.

Utgångspunkten för ideala komparativa statistiska analyser är att datainsamlingarna är genomförda med identiska metoder och urval samt att svarsfrekvenserna är någorlunda likvärdiga. Så är tyvärr inte fallet med Attentions undersökning och Ungar & medier 2015 och Föräldrar & Medier 2015 vilket beror på åtminstone tre faktorer. För det första har urvalet i Attentionundersökningen skett med självselektion. Det innebär att populationen, dvs. barn med NPF och vårdnadshavare till barn med NPF är okänd.

Tekniska data Attentionenkäterna

Tekniska data Ungar & medier 2015 samt Föräldrar & medier 2015

Att jämföra data i de två undersökningarna

Detta är en svaghet eftersom det bland annat medför att det inte går att uttala sig om hur de som besvarat enkäten skiljer sig från hela populationen. För det andra så är det svårt att uttala sig om vilka som har haft möjlighet att svara på enkäten, detta påverkar också analyserna av Attentions enkäter. För det tredje är de båda datainsamlingarna inte utförda vid samma tidpunkt, Attentions insamling gjordes ett knappt år senare än Statens medieråds datainsamling.

En jämförande studie med slumpvisa och representativa urval där man jämför unga med NPF med riksgenomsnittet skulle bli så dyr att detta sannolikt är anledningen till att en sådan aldrig gjorts. Med utgångspunkten i att detta är en pionjärandersökning, där en specifik urvalsgrupp med särskilda förutsättningar jämförs med ett tvärsnitt av populationen finns ändå möjligheter att uttala sig mer allmänt om skillnader och likheter i de två enkätundersökningarna. Det viktiga är att peka på de större och tydliga tendenserna i materialet som helhet snarare än att dra alltför stora slutsatser utifrån enskilda frågor och procentandelar.

NPF och internet

Dagens barn och unga växer upp med datorer och internet, med surfplattor och smarttelefoner. Internet är en naturlig del av både skoldagen och fritiden och används för att söka information, göra läxor och skolarbeten, men också för avkoppling och kommunikation med andra via t ex sociala medier. Idag finns en hel del kunskap om hur, var och när barn och unga använder internet. Statens Medieråd och Stiftelsen för internetinfrastruktur (.se) ställer frågor om internetanvändning och redovisar regelbundet statistik i rapportform. Dock är det sällsynt att barn och unga med NPF särskilt lyfts fram i dessa rapporter eller i andra studier med anknytning till internetanvändning. Orsakerna är flera. Det kan vara svårt att veta vem som har diagnos, gruppen är liten och inom den ryms många olika grupper med skilda förmågor och behov vilket ger ett osäkert statistiskt underlag. För att alla ska kunna delta i en undersökning kan det också krävas särskilda metoder och anpassade kommunikationsstöd.

Statens Medieråd beskriver ett medielandskap som är i ständig förändring och det sker i ett högt tempo. Det som gäller idag, gäller inte i morgon. Sociala medier kommer och förvinner. Nätet svämmar över av information och det kan både vara svårt att tolka budskapen och veta vem som är avsändare. På nätet kan vi lära oss nya saker, påverka, interagera, knyta kontakter, dela erfarenheter, bilder och filmklipp. Möjligheterna är oändliga. Men för att kunna utnyttja nätet på ett positivt och tryggt sätt krävs kompetenserna att kunna:

- finna, analysera och kritiskt värdera information
- uttrycka sig och själv skapa innehåll i olika medier och sammanhang.

UNESCO kallar dessa färdigheter för medie- och informationskunnighet (MIK), något man menar är en grundläggande förutsättning för deltagande i en modern demokrati. För den som har NPF kan det brista i just dessa förmågor. Att värdera information och kunna uttrycka sig själv är en förutsättning för positiva upplevelser på nätet. Diagnosen ADHD medför att man kan ha svårigheter med uppmärksamhet, impuls kontroll och överaktivitet. Det kan vara svårt att sätta gränser vilket kan innebära ett ökat bekräftelsebehov och riskbeteende. För en person med diagnos inom autismspektrumtillstånd, t ex Aspergers syndrom, kan det innebära brister i förmågan till social kommunikation och interaktion. Viktigt är att veta att förmågor, eller bristande förmågor, kan variera i grad och delas med många barn och unga utan diagnoser. I vissa sammanhang kan de också vara en tillgång. Att ha Aspergers syndrom kan innebära stor uthållighet och god koncentrationsförmåga. Personer med ADHD kan vara idérika, kreativa och outtröttliga när de intresserar sig för en fråga.

NPF – möjligheter och risker på nätet

Resultat Barmenkäten

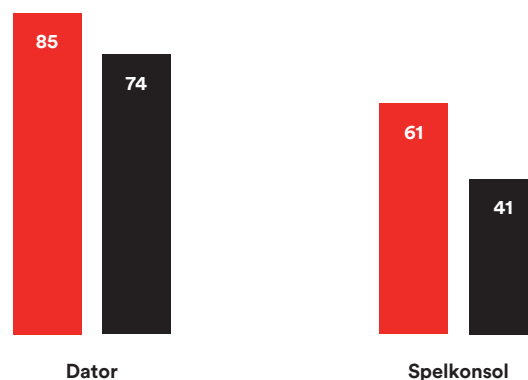
I det följande presenteras ett antal enskilda frågor från Attentions och Statens medieråds enkätundersökningar som sammantaget visar på några tydliga tendenser. När vi i texten skriver diagnoser menar vi specifikt neuropsykiatriska funktionsnedsättningar. Procentandelar för barn utan NPF anges inom parentes.

Barmenkäten, 13–16 år

Något som vi kan utläsa av materialet är att barn och unga med NPF i jämförelse med genomsnittet äger mer medieteknik, spelar datorspel oftare och längre tid samt träffar kompisar utanför nätet mer sällan. De har också oftare haft negativa upplevelser på nätet och har fler konflikter med sina föräldrar.

- Attention
- Ungar & medier

Barn med NPF äger egen teknik i högre utsträckning (%)

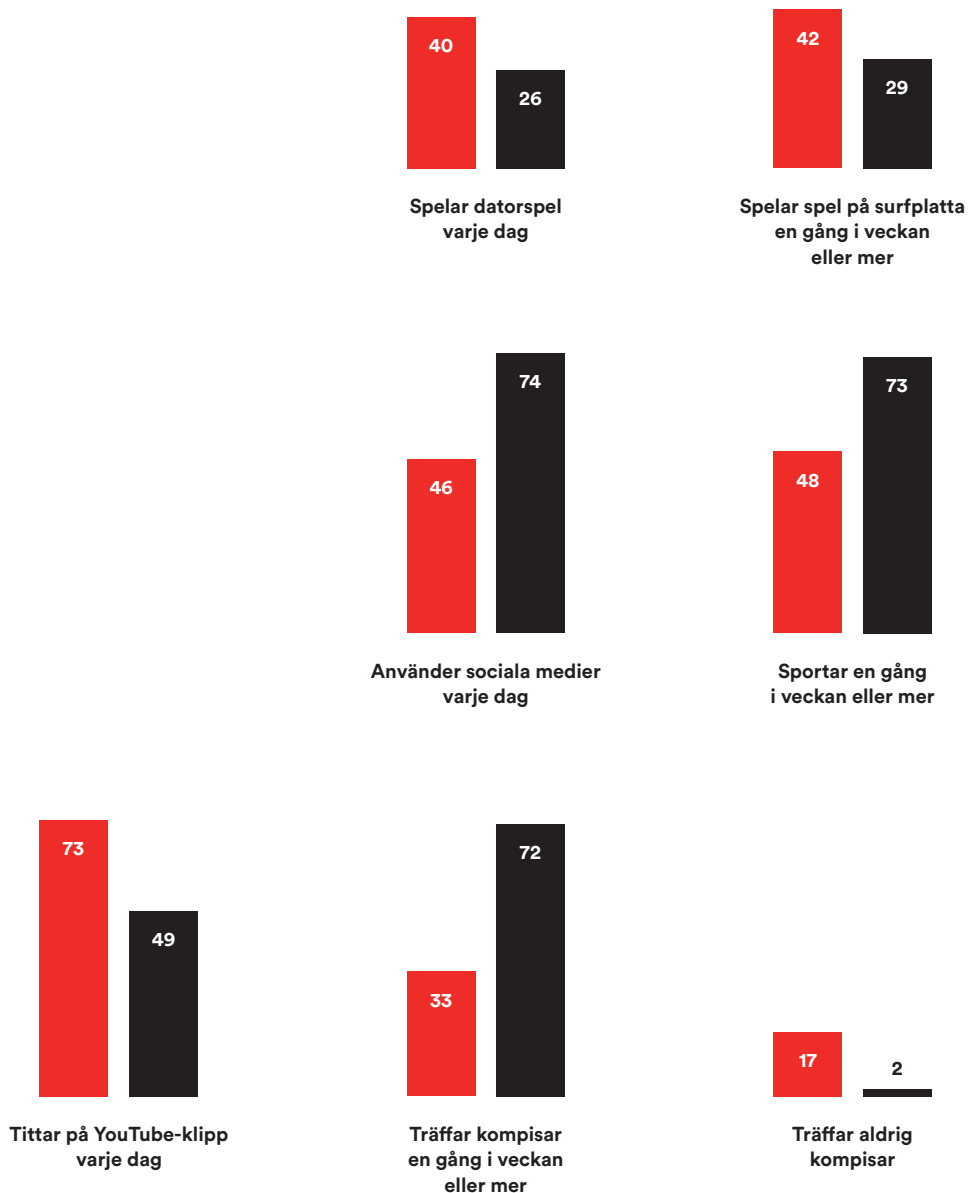
Mobiltelefon

I princip alla barn med NPF svarade att de äger en egen smarttelefon (94%), vilket inte skiljer sig nämnvärt från deras jämnåriga utan diagnos. De använder mobilen främst för att ringa 76% (92%), messa 74% (92%) och ta bilder 69% (87%) och gör det i något mindre utsträckning än sina jämnåriga utan diagnoser. De använder också sociala medier i mobilen i betydligt mindre utsträckning, 67% (85%). Barn med NPF använder alltså mobilens kommunikationsfunktioner i lägre utsträckning än barn utan NPF.

Barn med NPF spelar oftare datorspel

Fler barn med NPF spelar datorspel varje dag, medan färre använde sociala medier varje dag. Av svaren går också att utläsa att det är vanligare att barn med NPF sällan eller aldrig träffar kompisar eller sportar på fritiden.

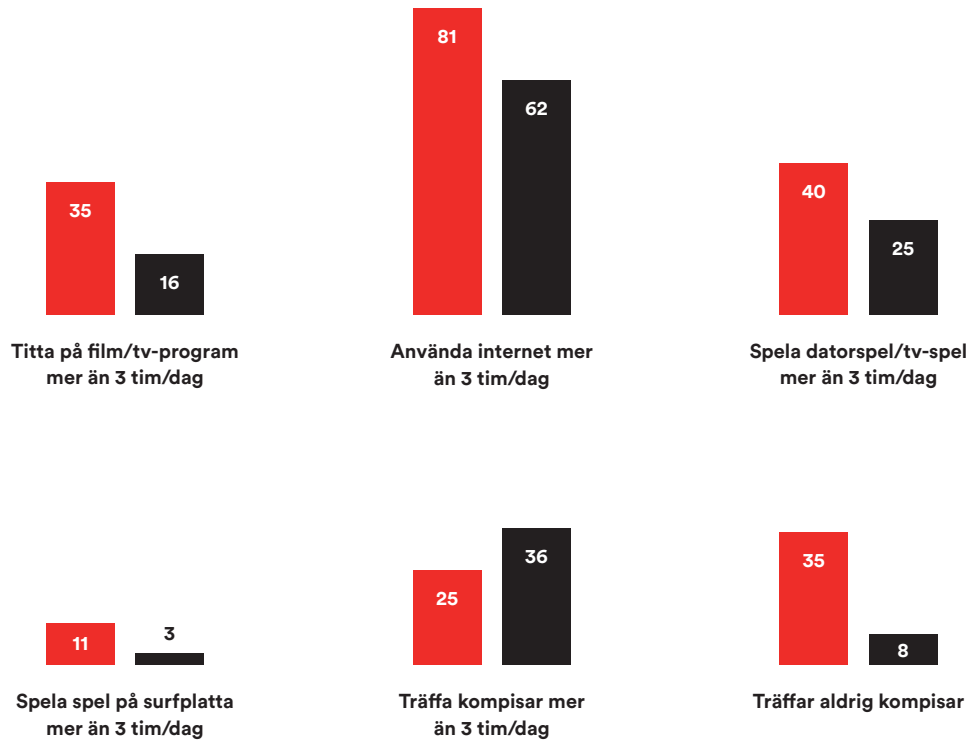
Hur ofta gör du följande på din fritid? (%)

Barn med NPF använder dator och internet längre tid

När det gäller hur länge barn brukar använda dator och internet på sin fritid sticker unga med diagnoser ut rejält.

En vanlig dag, hur länge brukar du på din fritid? (%)

Negativa upplevelser

Även när det gäller negativa upplevelser på nätet är det stor skillnad mellan grupperna. Betydligt fler barn med NPF uppger att någon har varit elak, mobbat eller hotat dem på nätet. Färre barn med diagnoser uppger att de varit med om att någon lagt ut bilder eller filmer på dem som gjort dem ledsna. Samtidigt svarar fler barn med NPF **Vet ej** på dessa tre frågor.

Har det hänt (på internet eller via mobilen) att (%)

Vet inte om det har hänt (på internet eller via mobilen) (%)

Positiva upplevelser

I Attentionenkäten lade vi till en fråga som inte finns med i Ungar & medier-undersökningarna. Vi ville se om det gick att få veta något mer om nätets positiva sidor då vi fått höra att barn med NPF kan ha särskild glädje och nytta av dator och internet. Här finns inga möjligheter att jämföra med jämnåriga utan diagnoser.

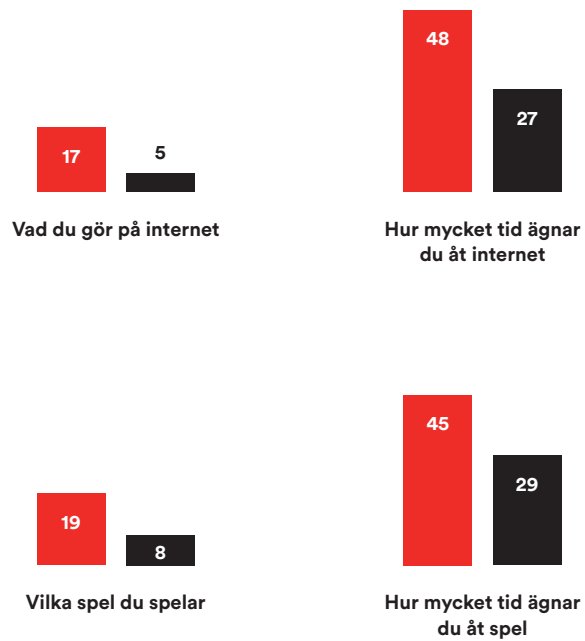
Barn med NPF uppgav att de via internet eller mobilen

- Blivit kompis med någon de tidigare inte känt **54%**
- Fått en vän som de fortfarande har kontakt med **50%**.
- Fått kompisar utanför Sverige **37%** (flickor **13%**, pojkar **52%**)
- Hittat information om något de inte har velat fråga någon annan om **48%**
- Fått kontakt med andra som har samma intressen **60%**
- Fått kontakt med andra som har samma diagnos **23%**, (flickor **33%**, pojkar **18%**)
- Fått tips om sajter, forum, bloggar, grupper på nätet (**44%**)

Mer konflikter med föräldrar

Vi ställde en fråga till barnen om deras relation till föräldrarna och vad de kan bli osams om. Här uppger fler barn med NPF än jämnåriga utan diagnoser att de bråkar med sina föräldrar om vad de gör på internet, hur mycket tid de ägnar åt internet, vilka spel de spelar och hur länge.

Brukar du och dina föräldrar bli osams om (%)

Resultat Föräldraenkäten

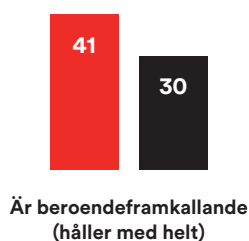
Fler föräldrar till barn med NPF än andra föräldrar anser att datorspel är beroendeframkallande och att internet stjälar tid från andra saker som t ex kompisar. Samtidigt tycker många att internet är ett sätt för deras barn att umgås med andra och är något som är roligt och avkopplande för barnet.

Föräldrar till barn med diagnoser oroar sig mer för negativa upplevelser på nätet och denna oro är av allt att döma befogad. De uppger också i högre grad att de saknar information och vägledning för att på ett bra sätt kunna stötta sina barn på nätet.

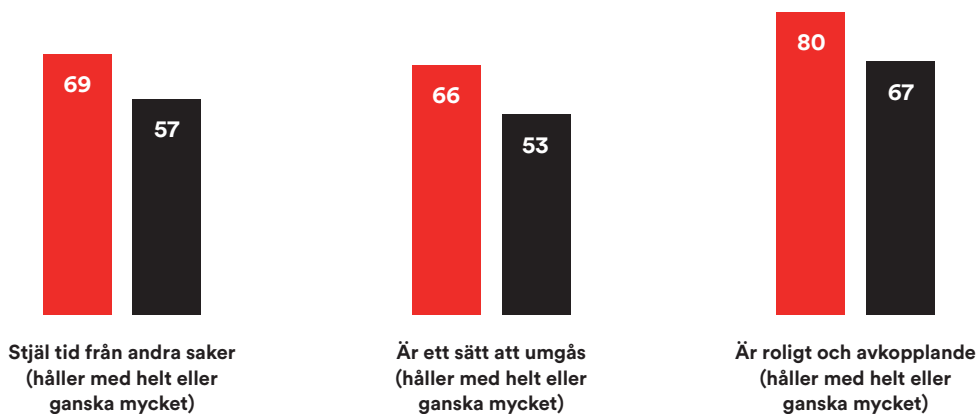
Föräldraenkäten (till barn med NPF, 13–16 år)

■ Attention
■ Föräldrar & medier

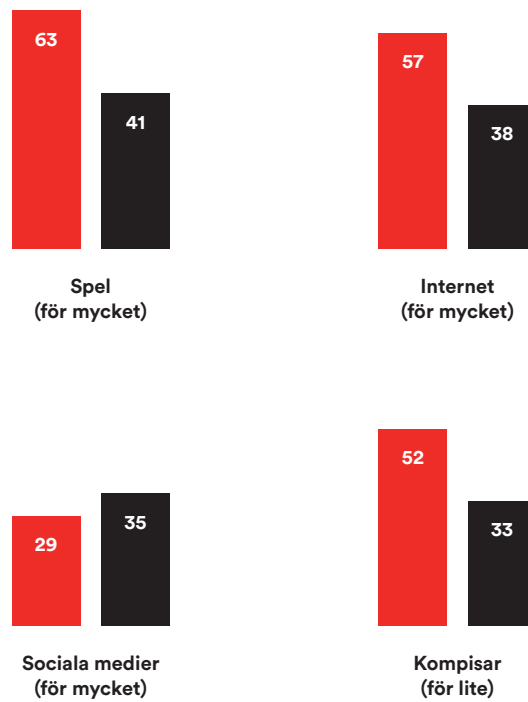
Datorspel/tv-spel/spel på surfplatta (%)

Internet (%)

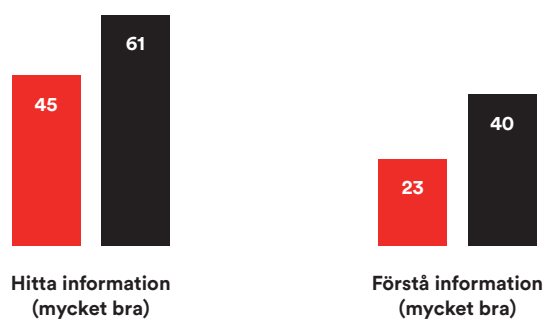

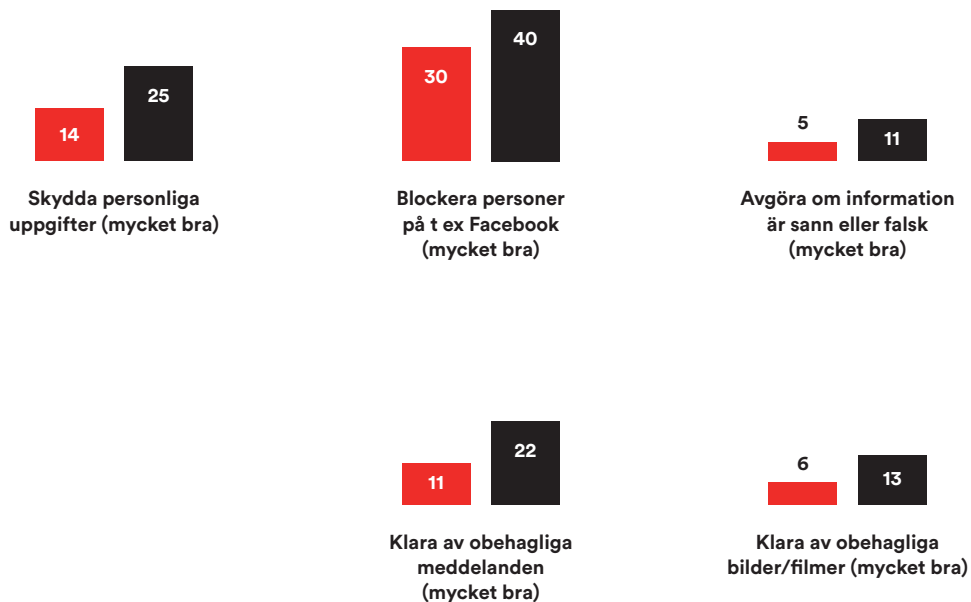
Tycker du att ditt barn ägnar för mycket tid, lagom med tid eller för lite tid åt (%)

Det ställdes ett antal frågor om hur föräldrar bedömer barnets färdigheter när det gäller internetanvändning. Till skillnad från andra föräldrar var föräldrar till barn med NPF mer osäkra på barnets förmåga att hantera nätet på ett tryggt sätt.

Hur bedömer du ditt barns förmåga att (%)

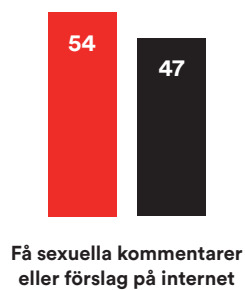
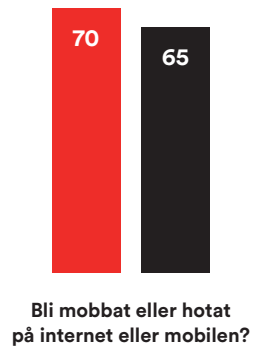

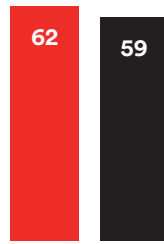

Negativa upplevelser

Föräldrar till barn och unga med NPF oroar sig i högre grad än andra föräldrar för risker på nätet, en oro som ofta tycks vara befogad. Även om skillnaderna inskränker sig till ett fåtal procentenheter är unga med diagnoser mer utsatta än genomsnittet avseende sexuella kommentarer eller kontakt av vuxna i sexuella syften. Betydligt fler föräldrar till barn med NPF har upplevt att deras barn har blivit mobbade eller hotade på nätet. När det gäller datorspel är föräldrar till barn med diagnoser mer oroliga för sina söner än för sina döttrar. När det gäller sexuell utsatthet på nätet är det döttrarna som föräldrarna främst oroar sig för.

Har du någon gång oroat dig för att ditt barn ska (%)

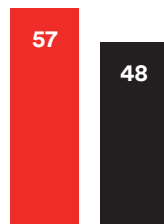

Kontaktas av vuxna som söker sexuell kontakt via internet

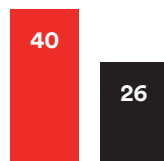
Har det någon gång hänt?

Berätta för mycket om sig själv på internet

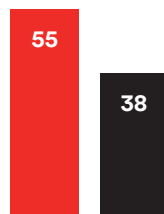
Har det någon gång hänt?

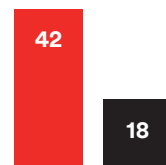
Publicera olämpliga bilder eller filmer på sig själv

Har det någon gång hänt?

Ägna så mycket tid åt internet/spel att hen blir socialt isolerad

Har det någon gång hänt?

Inget av ovanstående

Skillnader i kön

Om vi bryter ner några av frågorna i föräldrarenkäten på kön ser vi att föräldrar till pojkar med NPF i högre grad, **55%**, oroar sig för att spel gör barnet passivt än föräldrar till pojkar utan diagnoser (**43%**). Detsamma gäller för pojkar och internet **53%** (**29%**). Föräldrar till flickor med NPF oroar sig mer för utsatthet på nätet än föräldrar till flickor utan diagnoser. De oroar sig bland annat för att döttrarna ska få sexuella kommentarer på nätet **70%** (**57%**) och lägga ut olämpliga bilder på sig själv **51%** (**29%**).

Information och vägledning

I enkäten finns en fråga om föräldrarna till barn med NPF tycker att de får den information och vägledning de behöver när det gäller barns och ungas medieanvändning (här ingår förutom datorspel/tv-spel, internet även bio, dvd). **56%** svarade nej och menar att de saknar mycket eller en del information och vägledning. Siffran kan jämföras med de (**35%**) som saknade information och vägledning bland föräldrar till barn utan NPF.

Ansvar

Föräldrarna till barn med NPF anser att det största ansvaret för att skydda barnen när de använder medier ligger på föräldrarna själva och resonerar därmed på samma sätt som föräldrar till barn utan NPF. Därefter anser föräldrarna att ansvaret ligger på skolan, staten genom lagstiftning och myndigheter genom information.

Reflektioner

Trots de metodologiska problemen med urval och svarsfrekvenser som inte är helt likvärdiga dristar vi oss ändå att dra några slutsatser av jämförelsen av enkätundersökningarna. Sammantaget finns tydliga tendenser i materialet som är viktiga att lyfta fram.

De signaler som Attention tidigare fått från sina medlemmar har bekräftats. Barn (13–16 år) med neuropsykiatriska diagnoser (NPF) använder medier i högre utsträckning än andra, med undantag för sociala medier, vilket sannolikt beror på färre sociala kontakter och färre kompisar generellt. Trots detta råkar barn med NPF oftare illa ut och är mer utsatta på nätet än sina jämnåriga. De uppger också i högre grad att de mobbas och/eller hotas, något som också bekräftas av deras föräldrar som överlag oroar sig mer för sina barn än andra föräldrar.

I en rapport skriver Brottsförebyggande rådet, Brå (2015) att få anmälda hot och kränkningar på nätet leder till åtal. De ser också tydliga könsskillnader i anmälningarna. Flickor hängs ut med bilder medan pojkar hotas med våld. Det här är svåra brottstyper att utreda och Brå menar att ett allmänt kunskapslyft behövs när det gäller internetrelaterad brottslighet, liksom större resurser för att utreda dessa brott. Saknas dessutom kunskap om neuropsykiatriska funktionsnedsättningar finns det en risk att barn med NPF inte får sina rättigheter tillgodosedda under en rättsprocess. I ett projekt vid Stockholms universitet om bemötande av brottsutsatta barn med bland annat intellektuella funktionsnedsättningar, autismspektrumtillstånd och ADHD ses en ökad utsatthet i gruppen. En förklaring kan vara barnens begränsade förmåga att förstå och förmedla sina erfarenheter. Vid en genomgång av förundersökningar och domar (misshandelsbrott och sexualbrott) vid två polisdistrikt i Stockholm under 2004 och 2006 fann forskarna en överrepresentation av barn med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar. Ca 12 procent av anmälningarna rörde barn med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar, jämfört med 5–8 procent med NPF i barnbefolkningen. Ingen av anmälningarna ledde till åtal. Att dessa brott även sker på nätet är rimligt att anta, men det saknas forskning (Lainpelto, 2014).

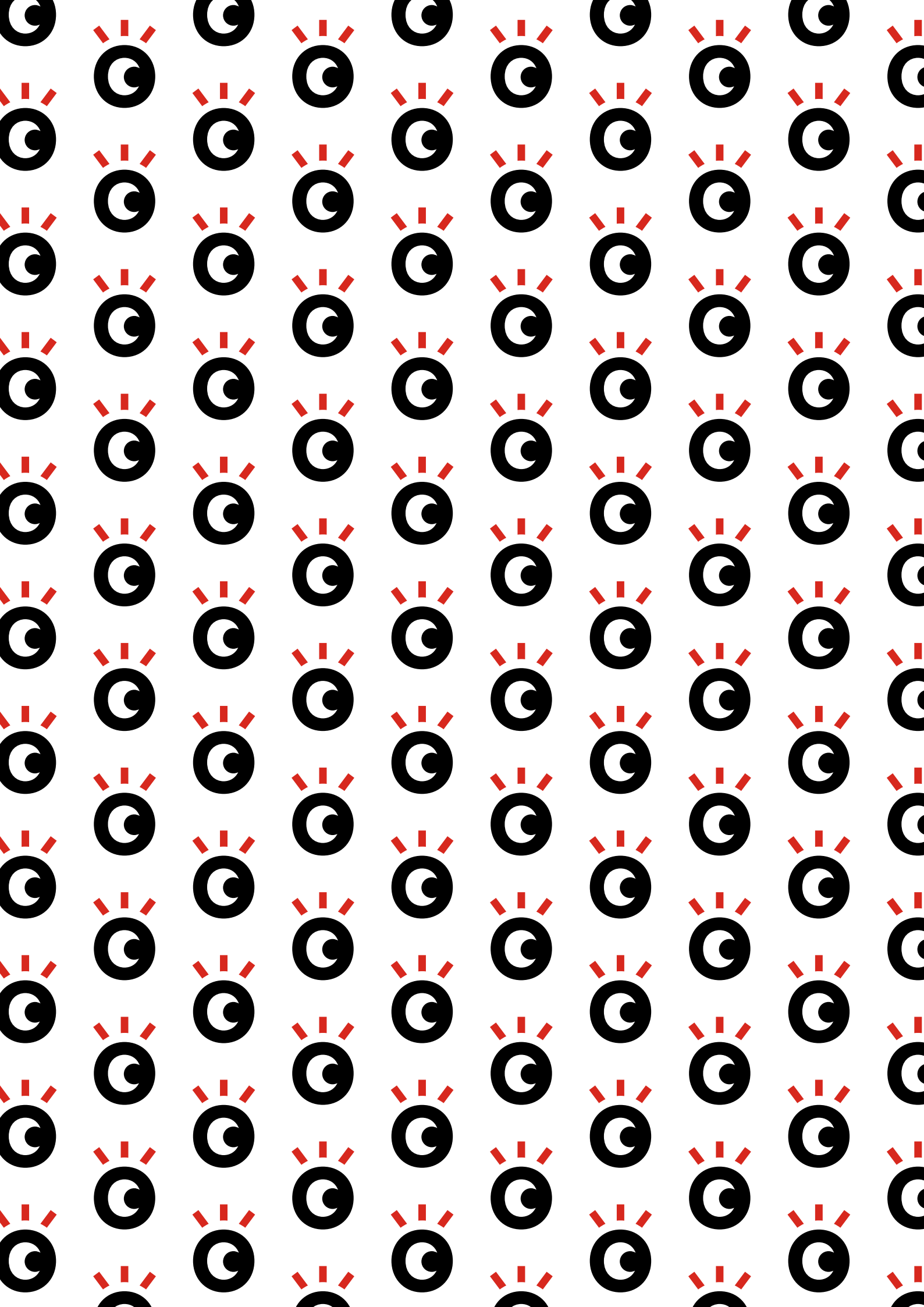
Föräldrar till barn med NPF oroar sig mer för nätet än andra föräldrar. En tänkbar förklaring till det är att dessa barn generellt blir mer påpassade av sina föräldrar. Föräldrarna tror också mindre om barnets förmåga att förstå digital information och skydda sig på nätet. De är oroliga för att deras barn ska utsättas för mobbing men också för att barnen själva ska mobba eller vara elaka mot andra på nätet, att de ska knyta riskfyllda kontakter på nätet eller lämna ut sig på olika sätt på nätet. Den som är impulsstyrd, har ett stort bekräftelsebehov eller svårt att sätta gränser och

förstå konsekvenserna av sitt handlande, riskerar att hamna i problemfyllda situationer på nätet. Vår undersökning visar att så också sker bland barn med NPF.

Intressant att notera är att barn med diagnoser i större utsträckning svarade Vet ej på frågor om någon varit elak, mobbat, hotat eller lagt ut bilder/filmer på dem på nätet. En möjlig förklaring skulle kunna vara att de mer sällan använder sociala medier, en annan att de har svårt att avgöra vad som är ok och vad som inte är ok att göra på nätet. Barn med NPF behöver därför mer kunskap och möjligheter att tillsammans med varandra och vuxna omkring dem diskutera vad som är lämpliga och olämpliga beteenden på nätet eller rentav olagligt. De behöver stöd i att inventera och stärka sina egna strategier för att bättre kunna ta vara på nätets möjligheter och undvika riskerna.

Många föräldrar oroar sig också för att barnet skall bli sittande vid datorn och bli socialt isolerat. I familjer med barn med NPF är det vanligare med konflikter kring vad barnen spelar eller gör på internet och hur länge. Samtidigt menar många föräldrar att datorn och internet fungerar som avkoppling för barnet och är ett sätt att umgås med andra. Om det inte fungerar i det sociala umgänget i skolan, på fotbolls- eller dansträningen, kan det gå bättre via datorn. Attention möter många föräldrar som menar att utan internet hade deras datorspelande barn inte haft några vänner alls. Via datorn har de fått ett socialt sammanhang. Spelande och internetanvändning kan alltså bryta social isolering och leda till nya bekantskaper för den som har svårt att kommunicera med andra, läsa av sociala koder eller ta egna initiativ till kontakter.

Av vår enkät framkommer att föräldrar till barn med NPF i högre grad än föräldrar till barn utan diagnoser saknar information eller vägledning när det gäller deras barns medieanvändning. Med relevant kunskap och möjlighet att reflektera tillsammans med andra minskar obefogade rädslor och onödiga konflikter med barnet. Barn behöver engagerade vuxna som har kunskap om internet och visar intresse för barnets aktiviteter på nätet. Trygga och välinformerade vuxna har lättare att bjuda in till tillitsfulla samtal om vad som händer på nätet, både om det som är roligt och det som skrämmer.

Citat från enkäterna

”

”Asså jag har snackat med några tjejer i min ålder och de är väldigt schyssta av sig men nu så snackar ingen av oss pga sommarlovet började och det brukar vara så att folk dissas mig utan att säga varför. Har inga vänner som sagt. Kan inte men på Starstable har jag fått en vän för livet.” (Barnenkäten 2015)

”Han har varit svårt mobbad hela sin skoltid, missförstår och missförstås, både via datorn och mobilen, vilket gjort att han vid flera tillfällen försökt skada sig på olika sätt. Det har gjort honom rädd för att ta kontakt med människor.” (Föräldraenkäten 2015)

”Kontakter via nätet har gjort att mitt barn nu har kompisar att chatta med, mycket positivt för henne. Något som aldrig fungerat genom alla skolår. Hon använder också datorn för att skriva egna alster.” (Föräldraenkäten 2015)

”För flera av ungdomarna med NPF handlar det inte om att använda internet istället för sociala relationer, utan snarare att utan internet hade de inte haft några sociala relationer alls.” (Föräldraenkäten 2015)

Projekt Nätkoll går vidare

Våra enkätundersökningar har gett Nätkoll nya och viktiga insikter att ta med i arbetet för att öka kunskapen om nätet bland barn och unga med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar. Det har också blivit tydligt att vuxnas kunskap och intresse för sina barns aktiviteter på nätet är av stor betydelse.

De nya insikterna kommer projektet på olika sätt att sprida till aktörer som möter barn och unga med NPF, så att de i sina verksamheter bättre kan se till gruppens särskilda behov. Kunskaperna kommer också att ligga till grund för de metodmaterial som Nätkoll ska utveckla under projektets gång.

Under 2016 tar projektet fram ett föräldramaterial i studiecirkelform som bland annat skall erbjudas Attentions alla lokalföreningar. Därutöver kommer ett material riktat till elever och pedagoger i skolmiljö att utvecklas. Med dessa material vill Attention skapa förutsättningar för att sprida kunskap om nätets möjligheter och risker, för gemensamma reflektioner och goda samtal. Mellan barn och unga, mellan vuxna och vuxna, men framförallt mellan vuxna och barn.

Slutord

Sverige är ett av de länder där flest invånare använder internet. På 20 år har användningen ökat från 5 till 93 procent av befolkningen. Barn med eller utan funktionsnedsättning finns med andra ord på internet. Vi har i denna rapport visat både på det positiva och på det riskfyllda med detta. Med mer kunskap, både till barn, föräldrar och alla som jobbar med barn, kan fler bidra till att det är möjligheterna med internet som blir det dominerande. Projekt Nätkoll arbetar med kunskapsinhämtning för att ta fram ett pedagogiskt material för målgruppen, men det är ett tidsbegränsat projekt. Det finns i nuläget inga permanenta satsningar som långsiktigt arbetar specifikt för att stärka och skydda barn med neuropsykiatriska (eller intellektuella) funktionsnedsättningar som medieanvändare. Med utgångspunkt i de resultat som presenteras i denna rapport är därför behovet av en sådan långsiktig satsning stort.

Referenser

Andersson, F, Nelander Hedqvist, K och Shannon, D (2015). Polis-anmälda hot och kränkningar mot enskilda personer via internet. Rapport 2015:6, Brottsförebyggande rådet.

Lainpelto, K, Stockholms universitet. Rättsväsendets bemötande av brottsutsatta barn med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar. Presentation vid konferens Riva hindren, Göteborg 2014-12-02.

Bilaga 1

Enkätfrågor Nätboll BarnUngdom 2015

Hej och välkommen!

Är du 13–25 år? Då kan du hjälpa oss vuxna att förstå hur det är att vara ung på nätet. Genom att svara hjälper du till att göra nätet till en bättre plats för alla.

Vad brukar du göra på nätet? Använder du sociala medier? Vad tycker du är bra – och vad kan vara dåligt på nätet?

Nätboll är ett Attentionprojekt, finansierat av Arvsfonden, som vill att du som har en neuropsykiatrisk diagnos ska kunna använda nätets alla goda möjligheter och samtidigt inte råka illa ut.

Dina svar är viktiga – och givetvis anonyma!

Den här enkäten gör Attention i samarbete med Statens medieråd.

Vill du veta mer, mejla projektledare Karin Torgny på karin.torgny@attention-riks.se

Stort tack för att du svarar på enkäten!

- **Jag som fyller i enkäten är...**
(Flicka, pojke, annat, vill inte uppge)
- **Vilket år är du född?**
- **Jag har följande diagnos(-er).**
Du kan välja flera alternativ.
(ADHD/ADD, Autismspektrumtillstånd, Aspergers syndrom, Tourettes syndrom, språkstörning, annat)
- **Har du tillgång till följande...**
(Tv, dator, internet, Xbox/Playstation/Wii, handhållen spelkonsol, Nintendo DS eller liknande)
- **Om du tänker på din fritid, ungefär hur ofta brukar du...**
(Använda internet, träffa kompisar, hemma hos varandra eller ute, men inte på nätet, använda sociala medier, t ex Facebook, Instagram, använda mobilen, spela datorspel/tv-spel, sporta/träna, läsa böcker och tidningar, använda surfplatta, spela spel på surfplatta, titta på film eller tv-program)
- **Har du mobiltelefon?**
(Jag har egen smarttelefon, jag har egen mobil, jag delar med andra i familjen, nej)
- **Vad brukar du använda mobiltelefonen till?**
(Använda internet, ladda upp bilder/filmer på nätet, lyssna på musik, mms:a, skicka bilder eller filmer, telefonsamtal, se på film/videoklipp, skicka textmeddelanden, spela in egna filmer/klipp, spela spel, ta bilder, videosamtal, använda sociala medier, t ex Facebook, Instagram, Twitter, Kik, Snapchat, blogga, ta del av nyheter, köpa saker, intet av svaren ovan)
- **Hur ofta brukar du göra följande på internet på din fritid?**
(Chatta, mejla, spela spel, använda sociala medier, t ex Facebook, Instagram, Twitter, Kik, Snapchat, blogga, läsa andras bloggar, titta på porr, spela om riktiga pengar, söka information om annat än skolarbete, titta på filmklipp, t ex YouTube, delta i något forum)
- **Om du tänker på en vanlig dag, ungefär hur länge brukar du på din fritid...**
(Använda internet, använda mobilen, spela datorspel/tv-spel, spela spel på surfplatta, titta på film eller tv-program, träffa kompisar, hemma hos varandra eller ute, men inte på nätet, använda sociala medier, t ex Facebook, Instagram, Twitter, Kik, Snapchat, sporta eller träna, läsa böcker och tidningar)
- **Vilka sociala medier, t ex Facebook, använder du oftast?**
- **Vilka sajter besöker du oftast?**
- **Har något av följande hänt dig på internet eller via mobilen under det senaste året?**
(Blivit kompis med någon du tidigare inte känt, träffat en kompis du mött för första gången på nätet, utanför nätet, fått en vän som du fortfarande har kontakt med, fått kompisar utanför Sverige, hittat information om något du inte har velat fråga någon annan om, fått kontakt med andra som har samma intressen som du, fått kontakt med andra som har samma diagnos som du, fått tips om sajter, bloggar, grupper på nätet)
- **Har du råkat ut för att något av följande på internet eller via mobilen under det senaste året?**
(Någon varit elak mot dig eller mobbat dig, någon har hotat dig, någon har lagt ut bilder på dig som gjort dig ledsen)
- **Har du någon gång anmält något som hänt på nätet?**
(Till sajten, till polis, till min lärare, mina föräldrar har anmält, aldrig, visste inte att man kan anmäla)
- **Fick du hjälp av den du anmälde till?**
(Ja, nej, vet inte)
- **Brukar du och dina föräldrar bli osams om...**
(Vad du gör på internet, hur mycket tid du lägger på internet, vad du gör på mobilen, hur mycket tid du lägger på att använda mobilen, vilka datorspel/tv-spel du spelar på surfplatta, hur mycket tid du lägger på datorspel/tv-spel på surfplatta, vad du ser på film eller tv, hur mycket tid du lägger på film eller tv)
- **Tycker du att du ägnar för mycket tid, lagom med tid eller för lite tid åt...**
(Läxor/skolarbete, datorspel/tv-spel/spel på surfplatta, böcker och tidningar, tv eller film, internet, kompisar på internet, kompisar utanför internet, sport eller träning, mobilen, sociala medier, t ex Facebook, Instagram, Twitter, Kik Snapchat).

Bilaga 2

Enkätfrågor Nätkoll Föräldrar 2015

Hej och välkommen!

Är du förälder/vårdnadshavare till ett barn med en neuropsykiatrisk diagnos? Hur tänker du om ditt barns internetvanor? Vad är bra – och vad tycker du är mindre bra?

Syftet med denna enkät är att bättre förstå vad som behövs för att skapa ett tillitsfullt samtal om nätet mellan barn, unga med NPF och vuxna omkring dem. Attention gör enkäten i samarbete med Statens medieråd.

Välj ett av barnen om du har fler än ett barn med neuropsykiatrisk diagnos. Du kan besvara enkäten igen om du vill svara för fler än ett barn. Dina svar är givetvis anonyma.

Stort tack för din medverkan!

Nätkoll är ett Attentionprojekt, finansierat av Arvsfonden, som vill att barn och unga med neuropsykiatrisk diagnos ska kunna utnyttja nätets alla goda möjligheter och inte råka illa ut.

För mer information mejla Karin Torgny på karin.torgny@attention-riks.se

- **Jag som fyller i enkäten är..**
- **Vilket år är du född?**
- **Är ditt barn...**
(flicka, pojke, annat, vill inte uppge)
- **Hur mycket fyller ditt barn i år?**
- **Vilken diagnos (-er) har ditt barn?**
Du kan välja flera alternativ.
(ADHD/ADD, Autismspektrumtillstånd, Aspergers syndrom, Tourettes syndrom, språkstörning, annat)
- **Har du själv en neuropsykiatrisk funktionsnedsättning?**
- **Tycker du att datorspel/TV-spel/spel på surfplatta...**
(Gör att ditt barn lär sig bra saker, gör att ditt barn lär sig dåliga saker, gör ditt barn passivt, är ett sätt att umgås, är beroendeframkallande, stimulerar ditt barns fantasi, stjälar tid från andra aktiviteter, leder till ohälsa, är roligt och avkopplande, gör ditt barn aggressivt)
- **Tycker du att Internet...**
(Gör att ditt barn lär sig bra saker, gör att ditt barn lär sig dåliga saker, gör ditt barn passivt, är ett sätt att umgås, är beroendeframkallande, stimulerar ditt barns fantasi, stjälar tid från andra aktiviteter, leder till ohälsa, är roligt och avkopplande, gör ditt barn aggressivt)
- **Har du någon gång oroat dig för att ditt barn ska...**
(Komma i kontakt med porr på nätet, bli mobbat eller hotat på internet eller via mobilen, träffa någon som hen först lärt känna via internet, få sexuella kommentarer eller förslag på internet, kontaktas av vuxna som söker sexuell kontakt via nätet, använda webbkameran när hen chattar, berättar för mycket om sig själv på internet, publicerar olämpliga bilder eller filmer på sig själv på internet, råkar ut för att någon annan publicerar olämpliga bilder eller filmer på hen på internet, ägnar så mycket tid åt internet/spel att hen blir socialt isolerad, inget av ovanstående)
- **Har det någon gång hänt att ditt barn har...**
(Kommit i kontakt med porr på nätet, blivit mobbat eller hotat på internet eller via mobilen, träffat någon som hen först lärt känna via internet, fått sexuella kommentarer eller förslag på internet, kontaktats av vuxna som söker sexuell kontakt via internet, använt webbkameran när hen chattar, berättat för mycket om sig själv på internet, publicerat olämpliga bilder eller filmer på sig själv på internet, råkat ut för att någon annan publicerar olämpliga bilder eller filmer på hen på internet, ägnat så mycket tid åt internet/spel att hen blir socialt isolerad, inget av ovanstående)
- **Hur tycker du att samhällets skydd av barn och unga fungerar när barnen använder följande medieformer?**
(Mycket bra, ganska bra, varken eller, ganska dåligt, mycket dåligt, vet inte)
- **Hur stort ansvar anser du att nedanstående aktörer ska ha när det gäller att skydda barn och unga när de använder medier?**
(Mycket stort ansvar, ganska stort ansvar, varken eller, ganska litet ansvar, mycket litet ansvar, vet inte)
- **Får du den information och vägledning som du behöver när det gäller barns och ungas medieanvändning?**
(Ja, tillräckligt, ja, nästan tillräckligt, nej, saknar en del, nej, saknar mycket, känner inget behov, vet inte)
- **Tycker du att ditt barn ägnar för mycket tid, lagom med tid eller för lite tid åt...**
(Datorspel/tv-spel/spel på surfplatta, sömn, tv/film, internet, läxor/skolarbete, böcker/tidningar, kompisar, familjen, sport/träning, sociala medier, t ex Facebook, Instagram, Twitter, Kik, Snapchat, mobilen)
- **Tycker du att du själv ägnar för mycket tid, lagom med tid eller för lite tid åt...**
(Arbete, dataspel/tv, böcker/tidningar, sömn, tv/film, internet, vänner och bekanta, familjen, sport/träning, mobilen, sociala medier, t ex Facebook, Instagram, Twitter, Kik, Snapchat, mobilen).
- **Hur bedömer du ditt barns förmåga att...**
(Skicka meddelanden, t ex mejl, sms, kunna hitta den information hen söker, förstå den information hen söker på internet, skydda sina personliga uppgifter, t ex adress och telefonnummer, ändra säkerhetsinställningar på webbläsaren, kunna blockera personer på t ex Facebook eller Instagram, avgöra om information på internet är sann eller falsk, klara av obehagliga meddelanden andra skickat till hen, klara av obehagliga bilder/filmer som hen kommer i kontakt med på internet).
- **Är det något du vill tillägga?**

Den här rapporten är ett led i Attentions arbete för att öka tryggheten på internet, för barn och unga med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar och för vuxna omkring dem.

Rapporten redogör för en enkätundersökning gjord av Nätkoll, ett Arvsfondsprojekt som drivs av Attention Hisingen-Kungälv.

Datainsamlingen gjordes under hösten 2015 och Statens medieråd har svarat för sammanställningen och analys.